

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

FINANCIAL ASPECTS OF ENTERPRISE FUNCTIONING IN UKRAINE

У статті зазначено, що доступ до фінансових ресурсів, їх вартість суттєво впливають на рівень конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, визначаючи темпи технологічного та технічного розвитку. Автором виокремлено основні фактори, які визначали фінансові аспекти функціонування підприємств в Україні протягом 2013–2018 років. Визначено їх вплив на розвиток підприємств. Результати проведеного дослідження дали змогу визначити, що у сучасних умовах чинники фінансового характеру не є драйверами розвитку підприємств. Окреслено перспективні напрями подальших наукових розвідок з цієї тематики.

Ключові слова: фінанси, підприємство, конкурентоспроможність, податок, кредит, енергія.

В статті вказано, что доступ к финансовым ресурсам, их стоимость существенно влияют на уровень конкурентоспособности субъекта хозяйствования, определяя темпы технологического и технического развития. Автором выделены основные факторы, которые определяли финансовые аспекты функционирования предприятий в Украине в течение 2013–2018 годов. Опреде-

лено их влияние на развитие предприятий. Результаты проведенного исследования позволили определить, что в современных условиях факторы финансового характера не являются драйверами развития предприятий. Определены перспективные направления дальнейших научных исследований по этой тематике.

Ключевые слова: финансы, предприятие, конкурентоспособность, налог, кредит, энергия.

The article states that access to financial resources, their cost substantially affects the level of competitiveness of the entity, determining the pace of technological and technical development. The author outlines the main factors that determined the financial aspects of the functioning of enterprises in Ukraine during 2013–2018. Their influence on the development of enterprises is determined. The results of the conducted research have allowed determining that factors of a financial nature are not drivers of enterprise development in modern conditions. Prospective directions of further scientific researches on this subject are outlined.

Key words: finance, enterprise, competitiveness, tax, credit, energy.

УДК 336.64

Слинько М.Ю.

викладач кафедри фінансів
Черкаський державний технологічний
університет

Постановка проблеми. Ефективність функціонування підприємницького сектору України залежить від впливу багатьох факторів макро-, мезо- та мікросередовищ. Дія двох основних (інколи протилежних за векторами впливу) факторів макро- та мікросередовищ є визначальною у сучасних умовах розвитку світової економіки.

З одного боку, тенденції мікросередовища зумовлюють зростання ролі креативності та новаторства, тобто індивідуалізації. З іншого боку, на рівні макросередовища активізуються процеси стандартизації та уніфікації, підвищується значущість фінансових аспектів функціонування підприємницьких структур.

Вищезазначене зумовлене тим, що доступ до фінансових ресурсів, їх вартість суттєво впливають на рівень конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, визначаючи темпи технологічного та технічного розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання, пов'язані з аналізом фінансових аспектів функціонування підприємств, перебувають у центрі уваги багатьох вчених. Так, зокрема, загальні питання фінансування суб'єктів господарювання, зокрема малих підприємств, розглядаються у джерелі [1]. Проблематика кредитування підприємств в умовах економічної кризи розглядається колективом авторів у науковій праці [2]. Окремі питання фінансування інноваційної діяльності підприємств України висвітлені в науковій публікації [3].

Водночас дослідження фінансових аспектів функціонування підприємств України потребує

додаткової уваги. Це зумовлене багатоаспектністю окресленої тематики.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні фінансових аспектів функціонування підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємницький сектор України є невід'ємною та важливою складовою національного господарства. Впродовж останніх років темпи та вектор розвитку підприємств залежали від загальних тенденцій, притаманних вітчизняній економіці.

Так, кількість підприємств протягом 2013–2017 років зменшилась на 14%, зокрема великих – на 48,5%, середніх – на 20,8%, малих – на 13,6%. Частково цю динаміку можна пояснити військовими діями, проте компаративний аналіз із показниками 2015–2016 років вказує на вплив також інших факторів.

Перш за все доцільно акцентувати увагу на зниженні рівня прибутковості підприємств упродовж 2013–2015 років, що частково ілюструє показник фінансового результату до оподаткування (рис. 1).

Також необхідно згадати про активізацію ринку угод злиття та поглинання, який демонструє тенденцію до зростання. Згідно з оцінками “Ukrainian Institute for the Future” протягом 2017 року спостерігалось зростання інвестиційної активності резидентів у понад 1,5 разів, а обсяги ринку угод злиття та поглинання збільшились на 33% [5].

Найбільш привабливими секторами здійснення угод злиття та поглинання стали [5]:

– АПК (12 угод, зокрема по одній угоді з канадським інвестором, нідерландським інвестором);

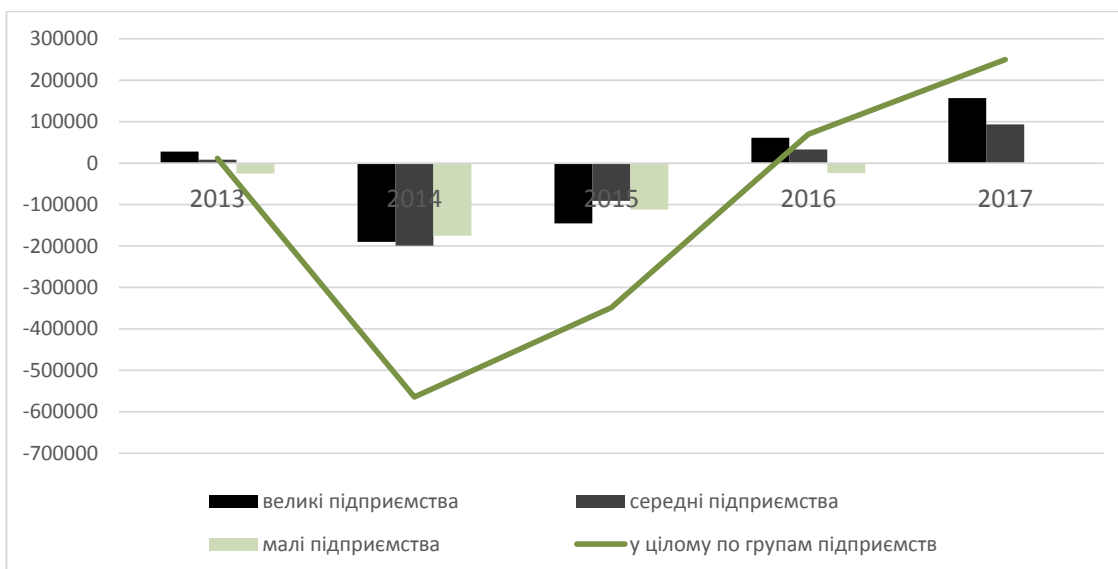

Рис. 1. Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.

Джерело: [4]

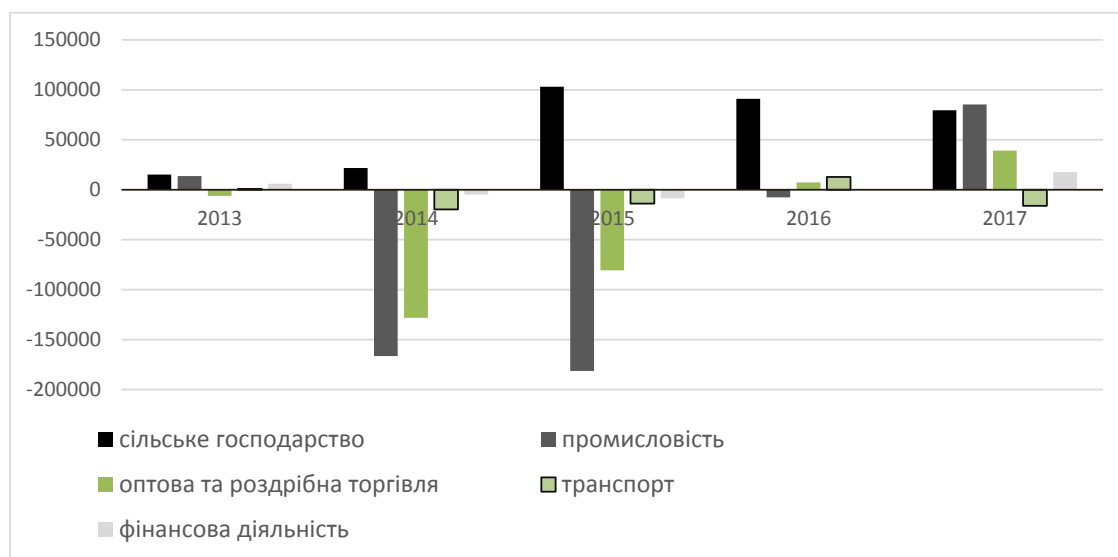

Рис. 2. Фінансові результати функціонування підприємств за окремими видами економічної діяльності, млн. грн.

Джерело: [4]

- банківський сектор (9 угод, аквізиторами є РФ, КНР, Казахстан, Латвія та Кіпр);
- нафта та газ (4 угоди, зокрема одна угода з нідерландським інвестором);
- фінанси (серед 4 угод одна складена з російською компанією-покупцем);
- металургія (3 угоди з національними інвесторами).

Вищенаведена інформація повно корелює з фінансовими результатами підприємств за видами економічної діяльності (рис. 2).

Ми вважаємо, що основними факторами, які визначали фінансові аспекти функціонування під-

приємств, стали податкова політика, доступ до фінансових ресурсів, ціна окремих енергоматеріалів/ресурсів.

Доцільно погодитися з колективом дослідників [7] в тому, що проведені останніми роками реформи податкової сфери не дали бажаного позитивного ефекту, хоча й були спрямовані на підвищення позицій податкової системи України в міжнародних рейтингах.

На нашу думку, вжиті заходи мали різновекторний вплив. З одного боку, покращилися позиції нашої країни в міжнародних рейтингах, зокрема Doing Business. Так, якщо у 2013 році загальний

рівень оподаткування становив 55,4% прибутку, то у 2018 році – 37,8%. Аналогічна ситуація спостерігається з часом, необхідним на сплату податків: 491 година у 2013 році проти 327,5 годин у 2018 році [8, с. 201; 9, с. 242].

Крім того, зниження ставок окремих податків упродовж 2013–2017 років сприяло поступовому зниженню рівня тінізації економіки України.

Тенденція до зменшення рівня тіньового сегменту за підсумком 2017 року зберіглася в чотирьох агрегованих видах економічної діяльності (ВЕД), а саме в переробній промисловості (на 7 в. п. порівняно з 2016 роком), у добувній промисловості (на 1 в. п.), у ВЕД «Фінансова та страхова діяльність» (на 2 в. п.) та у ВЕД «Операції з нерухомим майном» (на 4 в. п.). Водночас найбільше збільшення рівня тіньової економіки за підсумком 2017 року спостерігалось у ВЕД «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» (на 7 в. п. до 36% від обсягу ВДВ у зазначеному ВЕД) [10, с. 9–10]

З іншого боку, з 2016 року за зниження ставки єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування вдвічі (з усередненого 41% до 22%) та скасування 3,6% утримання з працівників зменшилися надходження [7].

Так, сума надходжень коштів від сплати єдиного внеску у 2016 році на 34,26% менше відповідного показника 2015 року [7].

Крім того, суттєвими темпами зростала податкова заборгованість (рис. 3). Станом на 1 червня 2018 року заборгованість платників податків становила 202% показника 2016 року.

Також доцільно вказати на те, що 61% скарг, які надійшли протягом 2017 року до офісу бізнесомбудсмена, стосувалися податкових питань, а

їх кількість зросла впродовж 2015–2017 років у 4,3 рази [13, с. 22].

Наступними факторами, які визначають фінансові аспекти функціонування підприємств України, є доступ до кредитування та його умови.

Аналіз структури чистих активів банків України свідчить про суттєве зменшення питомої ваги кредитів юридичним особам. Їх частка знизилася протягом 2013–2017 років на 20,7%.

За 2017 рік чисті гривневі кредити бізнесу зросли лише на 0,7% через значні відрахування у резерви «Приватбанку». Приріст кредитування корпорацій переважно забезпечили держмонополії, підприємства торгівлі та сільського господарства. Реструктуризація валютних позик забезпечила близько чверті приросту гривневого кредитного портфеля [14, с. 5].

Натомість питома вага цінних паперів, що рефінансуються НБУ, зросла з 9,1% у 2013 році до 31,1% у 2017 році. Низхідна динаміка характерна й для кредитів фізичним особам, частка яких протягом 2013–2017 років знизилася на 4,3%.

Після певного зниження ставок за кредитами у I півріччі 2017 року банки почали піднімати їх ще до рішення НБУ про підвищення облікової ставки. Отже, наприкінці 2017 року рівень ставок за новими кредитами відповідав значенням на початок року, становлячи близько 30% [14, с. 5].

Ціна енергоресурсів суттєво впливає на собівартість продукції/послуг, як наслідок, на фінансовий результат господарювання. Результати ретроспективного аналізу цін на енергоресурси зазначають, що протягом 2016 року – I півріччя 2018 року ціна газу зросла на 142%, вугілля – на 211,2%.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що

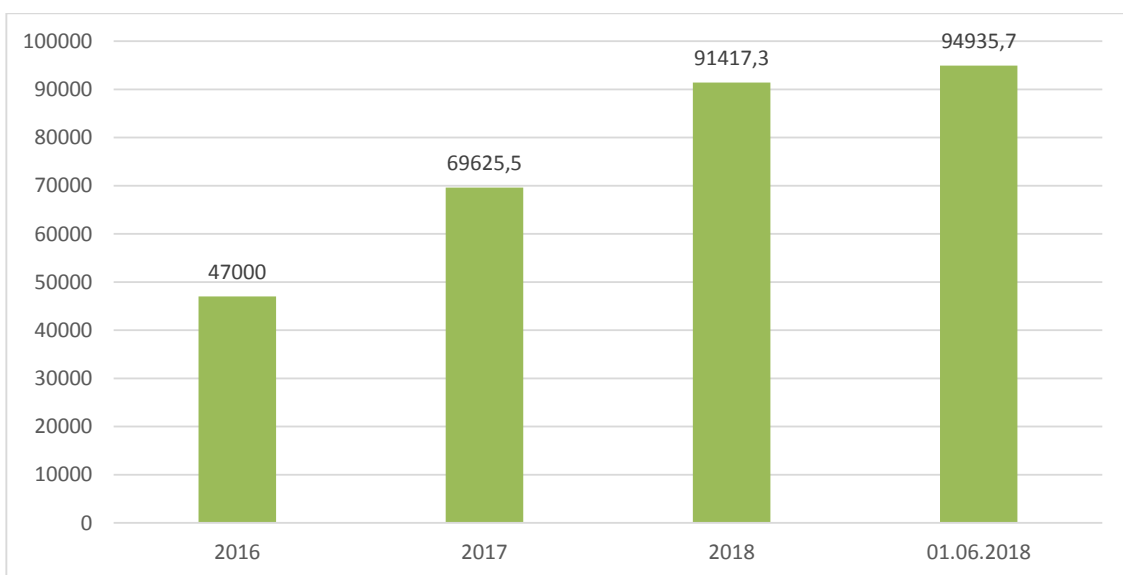

Рис. 3. Динаміка податкового боргу (на початок відповідного періоду)

Джерело: [11; 12]

Динаміка окремих показників кредитування національної економіки України

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2017 рік / 2013 року, %
Чисті активи, млрд. грн.	1 278	1 290	1 254	1 256	1 336	104,5
Чисті кредити суб'єктам господарювання, млрд. грн.	648	710	614	477	458	70,7
Чисті кредити суб'єктам господарювання/ВВП, %	42,6	44,7	30,9	20	15,6	-27 в. п.
Облікова ставка, % на кінець періоду	6,5	14	22	14	14,5	8 в. п.

Джерело: [14, с. 10]

протягом 2013 року – I півріччя 2018 року фінансові аспекти визначали динаміку багатьох процесів на рівні підприємств нашої країни. На жаль, у сучасних умовах чинники фінансового характеру не є драйверами розвитку підприємств.

Перспективами подальших наукових розвідок може стати дослідження організаційно-економічних аспектів фінансування діяльності підприємницьких структур в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Berger A.N., Udell G.F. The economics of small business finance. The roles of private equity and debt markets in the financial growth cycle. *Journal of Banking & Finance*. 1998. Vol. 22. Issues 6–8. P. 613–673.

2. Carbó-Valverde S., Rodríguez-Fernández F., Udell G.F. Trade Credit, the Financial Crisis, and SME Access to Finance. *Journal of Money, Credit and Banking*. 2016. Vol. 48 (1). P. 113–143.

3. Kurmaiev P.Yu., Bayramov E.A. Current trends of financing of innovative activity entities in Ukraine. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 2 (10). С. 55–62

4. Фінансові результати до оподаткування за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/fin_rez/fn_ed_vsm/fn_ed_vsm_u/fn_ed_vsm_u_17.htm.

5. Хоменко О.В. Український ринок інвестицій починає оживати. URL: https://uifuture.org/uk/post/pidsumki-ma-ugod-2017-ukrainskij-rinok-investicij-pocinae-ozivati_642.

6. Курмаєв П.Ю. Аналіз нормативно-правового забезпечення процесу управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні. *Економічний простір*. 2009. № 24. С. 38–44.

7. Меліхова Т.О. Аналіз впливу податкового навантаження на рівень податкової безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 20. С. 33–37.

8. Doing Business 2018. URL: <http://russian.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>.

9. Doing Business 2016. URL: <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf>.

10. Загальні тенденції тіншової економіки в Україні. Київ: МЕРТ, 2018. 28 с.

11. Динаміка податкового боргу. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/245984.html>.

12. Інформація про податковий борг. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/290504.html>.

13. Annual report 2017. Kyiv: Business Ombudsman Council, 2018. 164 p.

14. Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=64628171>.

REFERENCES:

1. Berger A.N., Udell G.F. (1998) The economics of small business finance: The roles of private equity and debt markets in the financial growth cycle. *Journal of Banking & Finance*. Vol. 22, issues 6–8, pp. 613–673 (in English).

2. Carbó-Valverde S., Rodríguez-Fernández F., Udell G. F. (2016) Trade Credit, the Financial Crisis, and SME Access to Finance. *Journal of Money, Credit and Banking*. Vol. 48 (1), pp. 113–143 (in English).

3. Kurmaiev P.Yu., Bayramov E.A. (2017) Current trends of financing of innovative activity entities in Ukraine. *Scientific Bulletin of Polissia*. No. 2 (10), pp. 55–62 (in English).

4. Finansovi rezultaty do opodatkuvannia za vydamy ekonomichnoi diialnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpriemstva [Financial results before taxation of economic activity with separation on large, medium and small enterprises]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/fin_rez/fn_ed_vsm/fn_ed_vsm_u/fn_ed_vsm_u_17.htm (accessed 20 June 2018) (in Ukrainian).

5. Khomenko O.V. (2018) Ukrainskyi rynek investytsii pochynaie ozhyvaty [Ukrainian investment market begins to revive]. Available at: https://uifuture.org/uk/post/pidsumki-ma-ugod-2017-ukrainskij-rinok-investicij-pocinae-ozivati_642 (accessed 20 June 2018) (in Ukrainian).

6. Kurmaiev P.Yu. (2009) Analiz normatyvno-pravovoho zabezpechennia protsesu upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom na rehionalnomu rivni [Analysis of regulatory and legal support of the process of social and economic development management at the regional level]. *Economic scope*. No 24, pp. 38–44 (in Ukrainian).

7. Melikhova T.O. (2017) Analiz vplyvu podatkovoho navantazhennia na riven podatkovoi bezpeky pidpriemstva [The analysis of the tax burden on the enterprise tax security level]. *Investment: Practice and Experience*. No. 20, pp. 33–37 (in Ukrainian).

8. Doing Business 2018. Available at: <http://russian.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf> (accessed 20 June 2018) (in English).

9. Doing Business 2016. Available at: <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/>

Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf (accessed 20 June 2018) (in English).

10. Ministry of Economic Development and Trade (2018) Tendentsii tinovoi ekonomiky v Ukraini [Trends of shadow economy in Ukraine]. Kyiv: Ministry of Economic Development and Trade (in Ukrainian).

11. State Fiscal Service of Ukraine (2016) Dynamika podatkovoho borhu [The dynamics of tax debt]. Available at: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/245984.html> (accessed 20 June 2018) (in Ukrainian).

12. State Fiscal Service of Ukraine (2018) Informatsiia pro podatkovyi borh [Information about tax debt]. Available at: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/290504.html> (accessed 10 July 2018) (in Ukrainian).

13. Business Ombudsman Council (2018) Annual report 2017. Kyiv: Business Ombudsman Council (in English).

14. The National Bank of Ukraine (2018) Ohliad bankivskoho sektoru [Banking Sector Review]. Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=64628171> (accessed 10 July 2018) (in Ukrainian).

Slyn'ko M.Yu.

Lecturer at Department of Finance
Cherkasy State Technological University

FINANCIAL ASPECTS OF ENTERPRISE FUNCTIONING IN UKRAINE

The article states that the efficiency of the enterprise sector functioning in Ukraine depends on the influence of various macro-, meso-, and microenvironment. It is said that on the one hand, the tendencies of the microenvironment cause the increasing of creativity and innovation role that is called industrialization. On the other hand, at the macro-environmental level, the processes of standardization and unification are activated; the importance of enterprise structures' functioning financial aspects is increasing. The urgency of the topic the article is devoted to is caused by the fact that the access to the financial resources and their cost influence the level of competitiveness of the running subject very much, defining the speed of technological and technical development of the enterprise.

The aim of the article is the research on the financial aspects of enterprise functioning in Ukraine. The results of the research and the generalization of scientific approaches of the scientists allowed stressing on the main factors that defined the financial aspects of enterprise functioning in Ukraine: tax policy, access to the financial resources, and the price of some energy materials.

The results of the study showed that the reduction of individual tax rates during 2013–2017 contributed to a gradual decrease in the level of shadow economy of Ukraine. The author focuses on the growth of tax arrears over 2016–2018.

Analysis of the structure of net assets of Ukrainian banks indicates a significant decrease in the share of loans to legal entities. Their share decreased by 20.7% during 2013–2017. In 2017, net hryvnia business loans grew by only 0.7%. It is noted that the growth of the NBU discount rate has led to an increase in the value of loans for enterprises, which significantly impedes the development rate.

It is indicated that the price of energy resources has a significant impact on the cost of production/services and, as a result, on the financial result of management. The results of the retrospective analysis of energy prices indicate an increase in gas prices by 142% during the 2016 – I half-year of 2018, and by 211.2% in coal.

During 2013–2017, financial aspects determined the dynamics of many processes at the level of enterprises in our country. The results of the conducted research have allowed determining that factors of a financial nature are not drivers of enterprise development in modern conditions.

Prospects for further scientific research may be the study of organizational and economic aspects of the financing of business structures in Ukraine.